

УДК 94(569.3).«2005/2023»
<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2023-21-9>

Зелінський А.Л.
<https://orcid.org/0000-0003-0214-4625>

ЛІВАНСЬКА РЕСПУБЛІКА У 2005-2023 РР.: ЗДОБУТКИ КЕДРОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ТА СПАДЩИНА СИРІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (ЧАСТИНА 1)

На момент завершення Кедрової революції у червні 2005 р., остаточно визначилися як основні її здобутки, так і основні пережитки часів сирійської гегемонії. У першому випадку йдеться про виведення сирійських військ з території Ліванської Республіки, відродження демократичного ладу в країні та часткове подолання політичного конфесіоналізму; у другому – про збереження політичного фронту орієнтованого на авторитарні Сирію та Іран, подальше функціонування воєнізованого крила Хезболли, а також збереження впливу Сирії та Ірану на ліванське внутрішньополітичне життя.

Усі ці явища й нині є невід’ємними складовими ліванських реалій. До того ж відсутність сирійської окупації та недоторканість демократичного ладу можна пояснити як сприятливою зовнішньополітичною ситуацією, так і зацікавленістю у збереженні status quo з боку більшості ліванських політичних сил з Хезболлою й Амаль включно. Набули подальшого розвитку тенденції до подолання характерного для Лівану політичного конфесіоналізму. Зокрема, починаючи з середини минулого десятиліття, у Лівані розвивається новий позаконфесійний політичний рух так званого Громадянського суспільства.

Протягом 2005-2023 рр. зазнали змін і дореволюційні пережитки. Відбулося посилення просирійсько-проіранського політичного табору, котрий, щоправда нині почав децю здавати свої позиції. Вищезгадане посилення слід пов’язувати зі збереженням воєнізованих формувань Хезболли, котрі безпосередньо чи опосередковано використовуються з метою досягнення політичних цілей цієї партії. Нарешті, не залишалася статичною й ситуація з опосередкованою сирійською та іранською політичною присутністю. Якщо до 2011 р. першість у цьому питанні належала Сирії, то за подальшого розвитку подій вона перейшла до Ірану, котрий діє через Хезболлу. Водночас, спадковий сирійський диктатор Б. аль-Асад, по мірі зміцнення становища у власній країні, намагається поновити вплив на ліванські справи.

Ключові слова: Ліванська Республіка, Кедрова революція, Коаліція 14 березня, Коаліція 8 березня, Мустакбаль, Хезболла, Вільний патріотичний рух

Кедрова революція, котра відбулась у першій половині 2005 р., без перебільшення стала найвизначнішою подією ліванської історії ХХІ ст. Безпрецедентне для Лівану поєднання зусиль умовно прогресивного сегменту місцевих еліт і демократично налаштованого громадянського суспільства, котре мало місце під час зазначених революційних подій, стало одним з найважливіших чинників що призвели до звільнення країни кедрів від майже тридцятирічної сирійської військової присутності, яка протягом 1990-2005 рр. набула форми відвертої окупації [пор. 1, р. 263–265; 2, с. 103–104; також див. ч. 2]. Коло проблем, пов’язаних з передумовами, причинами, перебігом, наслідками, а головне – уроками вищезгаданого суспільно-політичного

процесу, потребувало й надалі потребує всебічного вивчення й ретельного аналізу. Зокрема, такий стан речей обумовлюють наступні чинники: 1) феномен ліванського державного устрою, побудованого на засадах політичного конфесіоналізму [див. наприклад: 3, р. 110–252; 4; 5, с. 4–58; 6; 7; 8; 9]; 2) надзвичайно вагома роль у подіях 2005 р. зовнішніх акторів (див. нижче); 3) безкровне досягнення бажаних цілей революційно налаштованою частиною ліванського суспільства. При цьому, у контексті Кедрової революції не менш важливим є аналіз явищ та процесів, що мали місце у Ліванській Республіці протягом майже двох десятиліть, які минули з часу зазначеної події. Зокрема, важливим для розуміння ситуації у постреволюційному Лівані (2005–2023 рр.) є визначення основних здобутків революції та виявлення вцілілих дореволюційних пережитків, а також простеження шляхів подальшого еволюціонування обох зазначених складових ліванського сьогодення.

Сам лише перелік робіт, у яких безпосередньо, а частіше – опосередковано розглядається коло питань, пов'язаних з вищеокресленою проблематикою, зайняв би кілька десятків сторінок. З огляду на це я буду змушений обмежитися лише деякими прикладами висвітлення тієї чи іншої тенденції. Проте, перш ніж перейти до історіографічного нарису, вважаю за необхідне зробити декілька ремарок узагальнюючого характеру. Кедрова революція та її наслідки значною мірою знаходять відлуння у сьогоденних реаліях Ліванської Республіки. Тому події 2005 р. сприймаються переважно більшістю істориків, а особливо політологів у ключі, далекому від академічної відстороненості. У цьому випадку, по суті можна говорити про два ступені суб'єктивності, котрі впливають на інтерпретацію й аналіз подій, запропоновані сучасними науковцями (підозрюю, що автор цих рядків навряд чи стане винятком із цього правила), політологічними експертами а тим більше публіцистами. Перший ступінь суб'єктивності безпосередньо залежить від репрезентованої автором офіційної позиції того чи іншого зовнішньополітичного актора чи внутрішньоліванського політичного табору. Так, висвітлення однієї й тієї ж події зроблене прибічником демократичних цінностей з вашінгтонського Middle East Institute (MEI) або апріорно налаштованим на користь сирійського диктаторського режиму Б. аль-Асада співробітника московського Інститута Ближнього Востока відзначатиметься кардинальною протилежністю поглядів. Другий ступінь суб'єктивності обумовлюється особистим емоційним ставленням конкретних авторів до досліджуваних ними подій, процесів та явищ. Його прояви насамперед притаманні працям безпосередніх учасників та очевидців відповідних подій або рідним і друзям таких учасників. У цьому зв'язку можна згадати праці таких публіцистів і суспільних діячів ліванського походження як М. Янг, В. Фарес чи Р. Наба, а також роботи надзвичайно тісно пов'язаних із Ліваном новозеландського історика У. Харріса та британського журналіста Р. Фіска.

Роботи, пов'язані з темою заявленою у назві цього дослідження, варто поділити на дві тематичні групи. У першій з них висвітлюються й аналізуються події самої Кедрової революції, у другій – розглядаються етапи й елементи подальшого еволюціонування революційних здобутків і дореволюційних пережитків, яке протягом останніх вісімнадцяти років відіграє роль стрижня історичного розвитку Ліванської Республіки. Своєю чергою, я вважаю за доцільне поділити кожна з цих груп на дві підгрупи. До підгрупи 1.1 я відношу тексти написані у 2005 р. по гарячих слідах ліванських подій. Натомість підгрупа 1.2 містить більш пізні роботи, у яких Кедрова революція та її безпосередні наслідки розглядаються з урахуванням поступово зростаючої історичної перспективи. Своєрідною хронологічною лінією розлому для двох вищезгаданих підгруп я обрав подію, котра відбулася 6 лютого 2006 р. Йдеться про перехід революційного Вільного патріотичного руху на бік просирійськи й проіранськи налаштованої Хезболли (Партії Аллаха) [10; пор. 11, с. 131], що поклато початок кардинальній зміні стратегічної розстановки політичних сил у країні кедрів (див. ч. 2). Друга група на відміну від першої має бути поділена не за хронологічним, а за тематичним принципом. До підгрупи 2.1 я відніс роботи котрі так чи інакше висвітлюють політичний аспект системної кризи, яка виступає незмінною складовою постреволюційної історії Ліванської Республіки. Підгрупа ж 2.2 містить дослідження пов'язані з діяльністю найпотужнішої політичної сили сучасного Лівану – радикальної воєнізованої шіїтської організації Хезболла.

Як класичний приклад праць підгрупи 1.1, у яких майже у реальному режимі відображалися ліванські події 2005 р. варто розглядати наступні публікації: «Ліванці об'єднуються під прапором «Кедрової революції» («Lebanese Are United under Flag of the “Cedars Revolution”») Р. Фіска [12], «Ліван: зради 14 березня» («Liban: les trahisons du 14 mars») А. Сфейра [13], «Ліван і Сирія після Харірі: випробування на міцність» («Ливан и Сирия после Харири: испытание на прочность») українського політолога О. Воловича [14], «Ліван: Кедрова революція чи неоконфесіональний поділ?» («Lebanon: Cedar Revolution or Neo-Sectarian Partition?») К. Кнію [15], «Ліванська азартна гра Башара аль-Асада» («Bashar al-Assad's Lebanon Gamble») У. Харріка [16], «Ліванські парламентські вибори 2005 року» («The Lebanese Parliamentary Elections of 2005») С. Хаддада [17], «Перехід до арабської демократії: Ліван виривається вперед» («Getting to Arab Democracy: Lebanon springs forward») О. Сафі [18] тощо. Зрозуміло, що переважна більшість висновків і прогнозів запропонованих у цих та подібних до них роботах, які відзначалися мало не репортерською оперативністю, з огляду на подальший розвиток подій дуже швидко втрачали свою актуальність. Ця тенденція особливо добре простежується у порівнянні із працями підгрупи 1.2, у яких події Кедрової революції вже розглядаються крізь часову призму.

До цієї підгрупи належать численні публікації, окремі розділи більш фундаментальних робіт, а також декілька більш чи менш наукоподібних спеціалізованих монографій. У цьому контексті варто згадати: книгу Н. Бленфорда «Вбивство Містера Ліван: політичне вбивство Рафіка Харірі і його вплив на Близький Схід» («Killing Mr Lebanon. The Assassination of Rafik Hariri and its impact on the Middle East») [19], статтю Е. Зіссера «Ліван – Кедрова революція – між пережитками та перемінами» («Lebanon – the Cedar Revolution – Between Continuity and Change») [20], публікацію Л. Хатіб «Телебачення та громадські акції за Бейрутської весни» («Television and Public Action in the Beirut Spring») [21], брошуру Ч. Маллата «Березень 2221 року: ліванська Кедрова революція: нарис про ненасильство та справедливість» («March 2221: Lebanon's Cedar Revolution: An essay on non-violence and justice») [22], аналітичну розвідку В. Шільдс «Політична реформа в Лівані: чи провалилася Кедрова революція?» («Political Reform in Lebanon: Has the Cedar Revolution Failed?») [23], статтю Е. Куртулуса ««Кедрова революція»: ліванська незалежність і питання колективного самовизначення» («“The Cedar Revolution”: Lebanese Independence and the Question of Collective Self-Determination») [24], публікацію Р. Джаафара та М. Стефан «Ліванська Інтіфада незалежності: як незброєне повстання вигнало сирійські війська» («Lebanon's Independence Intifada: How an Unarmed Insurrection Expelled Syrian Forces») [25], розділ «Кедрова революція: битва за вільний Ліван» («The Cedars Revolution: The Battle over Free Lebanon») з книги В. Фареса «Наближення революції: боротьба за свободу на Близькому Сході» («The Coming Revolution: Struggle for Freedom in the Middle East») [26, р. 131–147], книгу М. Янга «Примари Площі Мучеників: розповідь очевидця про боротьбу за життя у Лівані» («The Ghosts of Martyrs' Square: An Eyewitness Account of Lebanon's Life Struggle») [27], розділ «Вилучення Сирії з Лівану» («Getting Syria Out of Lebanon») з книги Д. Хірста «Стережіться маленьких держав: Ліван, поле битви Близького Сходу» («Beware of Small States: Lebanon, Battleground of the Middle East») [28, р. 465–513], Статтю Дж. Кларк і М.-Ж. Захар «Критичні моменти та втрачені можливості: випадок ліванської Кедрової революції» («Critical Junctures and Missed Opportunities: The Case of Lebanon's Cedar Revolution») [29], а також розвідку автора цих рядків «Вбивство Рафіка аль-Харірі: замовники та причини» [30].

Підгрупу 2.1 – найбільший із заявлених на цих сторінках історіографічних блоків – цілком коректно можуть репрезентувати наступні роботи: розгорнута стаття «Криза у Леванті: Ліван у небезпеці» («Crisis in the Levant: Lebanon at Risk») У. Харріса [31], контroversійна книга «Харірі від батька до синів, підприємці і прем'єр-міністри» («Hariri de père en fils, hommes d'affaires et premiers ministres») Р. Наба [32], його ж памфлети «Фуад Сініора: тіньовий правитель саудівсько-американського клану у Лівані» («Fouad Siniora: Le gouverneur de l'ombre du clan saoudo américain au Liban») [33] і «Саад Харірі: безславний кінець проблемного спадкоємця недовговічної династії» («Saad

Nariri: La fin sans gloire d'un héritier problématique d'une dynastie éphémère») [34], нарис «Політична династія аль-Харірі після Арабської весни» («The Hariri political dynasty after the Arab Spring») У. Флебергса [35], збірка «Ліван: після Кедрової революції» («Lebanon: After the Cedar Revolution») під редакцією А. Кнудсена та М. Кеппа [36], розділ дисертації Е. Борденкірхера «Королі, ферзі, тури та пішаки: розшифрування ліванської політичної шахівниці» («Kings, Queens, Rooks and Pawns: Deciphering Lebanon's Political Chessboard») присвячений політичній кризі 2007-2008 рр. [37, р. 241–282], публікації «Перманентна криза у Лівані: роль етноконфесійного чинника» («Перманентный кризис в Ливане: роль этноконфессионального фактора») Н. Горбунової [38] та «Президентський вакуум у Лівані 2014-2016 рр.: криза чи наслідок політичної системи» («Президентский вакуум в Ливане в 2014-2016 гг.: кризис или следствие политической системы?») Н. Беренкової [39], непомічена тенденційності книга О. Геукджяна «Ліван після виведення сирійських військ: зовнішнє втручання, поділ влади та політична нестабільність» («Lebanon after the Syrian Withdrawal: External Intervention, Power Sharing and Political Instability» [40], стаття «Інфраструктурні кризи у Бейруті та боротьба за (не)реформування ліванської держави» («Infrastructure crises in Beirut and the struggle to (not)reform the Lebanese state») Е. Фердайля [41], дисертація ««Держави» у державі: ліванська зовнішня політика протягом десяти років після вбивства Харірі» («"States" within a state: Lebanese foreign policy a decade after the Hariri assassination») Ю. Масріє [42]¹, стаття «Тривале відлуння бейрутського вибуху» («Долгое эхо бейрутского взрыва») С. Воробйова [43], нарис «Ліван стоїть на роздоріжжі між болючим відродженням і повним підпорядкуванням Ірану» («Lebanon Stands at a Crossroad Between a Painful Revival and a Complete Submission to Iran») Х. Гаддар [44], дві статті автора цих рядків «Ліванська республіка: між політичним конфесіоналізмом і політичним прагматизмом» [8] і «Політичні династії Лівану: «тонке налаштування»» [11], а також публікація Е. Діну «Консоціалізм в Лівані після Кедрової революції: зовнішні загрози, політична нестабільність і макросек'юритизація» («Consociationalism in Lebanon after the Cedar Revolution: External Threats, Political Instability, and Macrosecuritizations») [9]. Окрім цього, проблематика, пов'язана з темами праць цієї та наступної підгрупи широко відображена в аналітичних публікаціях, що містяться на сторінках веб-порталів Близькосхідного центру Карнегі [45] та Близькосхідного інституту (Вашингтон) [46].

Нарешті, серед численних праць які належать до підгрупи 2.2 можна вказати на такі: книги «Зрушення в ідеології Хезболли: релігійна ідеологія, політична ідеологія та політична програма» («The Shifts in Hizbullah's Ideology: Religious

¹ Незалежно від незгоди з поглядами Ю. Масріє на ліванську та регіональну політичну ситуацію, дякую авторові дисертації, котрий люб'язно погодився надати зазначену працю у мое розпорядження.

Ideology, Political Ideology and Political Program») Дж. Алаги [47], «Хезболла: коротка історія» («Hizbullah: A Short History») О. Нортон [48], «34 дні: Ізраїль, Хезболла та війна у Лівані» («34 Days: Israel, Hezbollah, and the War in Lebanon») А. Хареля і А. Іссохароффа [49], статтю «Дипломатичні зусилля Ліги арабських держав по врегулюванню лівано-ізраїльського конфлікту 2006 року» Ж. Ігошиної [50], відверто апологетичний нарис «Хасан Насралла, неприборканий» («Hassan Nasrallah, l'indomptable» Р. Наба [51], дисертацію «Ліванський авангард ісламської революції: комплексна трагедія супротиву та пристосування Хезболли» («A Lebanese vanguard for the Islamic revolution: «Hezbollah's» combined strategy of resistance and accommodation») М. Верна [52], змістовний розділ «ООН та конфлікт 2006 року на Півдні Лівану» з посібника Ю. Скорохода «Діяльність міжнародних міждержавних організацій із врегулювання ліванського конфлікту» [5, с. 168–197], фундаментальне дослідження «Хезболла: мобілізація та влада» («Le Hezbollah: mobilisation et pouvoir») О. Даер [53], збірку публікацій «Феномен Хезболли: політика та комунікація» («The Hizbullah Phenomenon: Politics and Communication») [54], монографії «Зміна дискурсу Хезболли» («Hezbollah Change of Discourse») А. Фадлалли [55] і «Хезболла та політика пам'яті: написання ліванської нації» («Hizbullah and the Politics of Remembrance: Writing the Lebanese Nation») Б. Сааде [56], дисертацію «Генеральний секретар Хезболли Саїд Хасан Насралла і “що означає бути ліванцем”») («Hizbullah's Secretary General Sayyid Hasan Nasrallah and “what it means to be Lebanese”») Н. Хамдан [57], публікацію «Чому бойовики Хезболли спасували перед друзькими селянами? Колізія інциденту від 6 серпня 2021 року» А. Зелінського [58] тощо.

На завершення цього тематичного блоку необхідно кілька слів сказати про джерельну базу запропонованого мною дослідження. Перш за все, йдеться про політичні документи, в яких знайшли своє відображення історичні реалії досліджуваного періоду. До таких документів належать: ліванські державні нормативні акти, документи ООН, тексти міжнародних угод і програмні документи політичних сил. Також у цьому контексті необхідно згадати аналітичні звіти низки міжнародних організацій та експертних центрів. А саме: National Democratic Institute, International Crisis Group [60], International Center for Transitional Justice [61] і т.п. Нарешті, важливе місце у нашому випадку займають матеріали публікацій у ЗМІ. Зокрема, з-поміж останніх мною буде використано контент арабських, ізраїльських і західних медіа-ресурсів.

Перш ніж говорити про постреволюційний Ліван, варто присвятити декілька сторінок обставинам, пов'язаним із самою Кедровою революцією. Насамперед слід усвідомлювати, що ліванські зрушення 2005 р. виникли не на порожньому місці. Першою, до того ж надзвичайно важливою, передумовою успіху Кедрової революції стало суттєве погіршення американо-сирійських відносин, поштовхом до якого виступив теракт 11 вересня 2001 р. Не зважаючи на демонстративне і цілком природне засудження новим президентом, а по суті

спадковим диктатором, САР, алавітом Б. аль-Асадом, дій сунітської аль-Каїди [16; 42, р. 229, нот. 635], Сполучені Штати у 2003 р. долучили дамаський режим до санкційного списку [62, р. 208–211; 1, р. 259–260]. Причиною тому, головною мірою стала послідовна підтримка Сирією Хезболли [пор. 1, р. 254, 260], помножене на успадковані від диктаторового батька, Х. аль-Асада, союзні відносини Дамаска з Тегераном [63; 1, р. 254, 259–260, 265; 64, р. 10–12]. Окрім цього, цілком очікуваною причиною для американського невдоволення стало певне зближення між САР і ворожим до США багдадським режимом С. Хусейна, також започатковане ще за останніх років правління Х. аль-Асада [63; 64, р. 214; 62, р. 209; 1, р. 238, 248–249, 251, 255]. Американське невдоволення з приводу сирійських потурань ісламському тероризму набуло форми відвертої загрози дамаському режиму після введення у 2003 р. американських військ до Іраку. В результаті цієї акції у безпосередній зоні досягненості збройних сил США опинився сухопутний сирійський кордон. Таким чином, США отримали можливість для потенційного здійснення масштабних наземних військових операцій проти Сирійської Арабської Республіки [пор. 62, р. 209–210; 1, р. 265; 63, р. 11], в наслідок яких на Б. аль-Асада могла чекати доля С. Хусейна.

Друга передумова успіху Кедрової революції також значною мірою пов'язана із загостренням відносин між США та Сирійською Арабською Республікою. Саме на хвилі зазначеного загострення Сполучені Штати за наполегливою рекомендацією президента Франції Ж. Ширака [66, р. 9; 20, р. 466; 5, с. 171], активної підтримки антисирійськи налаштованої ліванської діаспори [26, р. 131–147] і таємного сприяння тодішнього голови ліванського кабінету міністрів Р. аль-Харірі [16; 14, с. 275–276; 20, р. 466] інспірували прийняття Радою Безпеки ООН резолюції № 1559 [5, с. 171–173; 1, р. 260, 263–265, 64, р. 262–263]. У цьому документі, прийнятому 2 вересня 2004 р. зокрема зазначалося: «Рада Безпеки ... 2. Закликає усі іноземні сили, котрі залишилися в Лівані, піти з цієї країни» [67, art. 2]. Враховуючи, що після виведення з півдня Ліванської Республіки у 2000 р. ізраїльського збройного контингенту [5, с. 131–168; також див. ч. II] на території цієї країни залишалася тільки єдина іноземна сила – 14-тисячна сирійська армія – усім було зрозуміло, що вищенаведений параграф резолюції № 1559 мав на увазі саме її [20, р. 465; 23, р. 479; 5, с. 172].

Нарешті, третя передумова успіху Кедрової революції полягала у розширенні та згуртуванні внутрішньої ліванської антисирійської опозиції. Початково до антисирійського табору належав лише нерішучий і роздроблений християнський (в основному – маронітський) сегмент ліванського політикуму [166, р. 12–13; 4, с. 280; 64, с. 216–217, 219, 266; пор. 68, р. 78] за винятком локальної північноліванської партії Марада, очолюваної другом дитинства Б. аль-Асада С. Франж'є-молодшим [66, р. 12; 11, с. 142–144; пор. 69; 70]. Згодом, відчувши слабину й політичну бездарність Б. аль-Асада, на бік противників сирійської окупації відверто перейшов обережний і підступний

кровний ворог родини дамаських диктаторів, лідер переважної більшості друзької общини Лівану – В. Джумблат [66, р. 12; 71; 72; 16; 64, р. 217, 266; 11, с. 140]². Нарешті, після брутално протиснутого Б. аль-Асадом рішення ліванського парламенту від 3 вересня 2004 р. про продовження на 3 роки президентського терміну лояльного до Дамаска Е. Лахуда [14, 275–276; 16; 73; 20, р. 464–466; 23, р. 478–479]³, зимою 2004/2005 рр. до опозиції долучився впливовий політичний лідер сунітської спільноти країни кедрів вищезгаданий Р. аль-Харірі, котрий перед цим у знак протесту проти дамаського свавілля демонстративно подав у відставку з посади прем'єр-міністра [66, р. 13; 14, с. 276; 16; 73; 20, р. 466; 64, р. 266]⁴. Будучи безумовно найвпливовішим представником антисирійського табору, Р. аль-Харірі фактично очолив строкаті лави опозиції, котра складалася з переважної більшості християн, мусульман-сунітів і друзів Лівану й таким чином репрезентувала інтереси близько двох третин громадян країни кедрів [пор. 16]. При цьому, екс-прем'єр планував проведення легальної ненасильницької політичної кампанії, метою якої мала стати переконлива перемога на парламентських виборах, запланованих на травень 2005 р. [14, с. 276; 16; 20, р. 466; 22, р. 61; 64, р. 266].

Однак 14 лютого 2005 р. Р. аль-Харірі загинув у Бейруті внаслідок адресно скерованого проти нього замаху [19; 35, р. 241–242; 1, р. 263–264; 11, с. 134]. Як згодом довело міжнародне розслідування, виконавцями цього теракту виступили й понині непокарані бойовики Хезболли [74; 75]. Проте питання щодо замовників ліквідації ліванського політика і досі залишається невирішеним [64, р. 266–268]. Найпопулярнішим припущенням з цього приводу було й залишається пряме чи бодай опосередковане звинувачення у вбивстві Р. аль-Харірі Б. аль-Асада [66, р. 9–10; 16; 20, р. 466–467; 19; 76, р. 71–74; 22, р. 97–113; 62, р. 212; 1, р. 263–264; 77; пор. 14, с. 277; 78]⁵.

² У 1977 р. за наказом Х. аль-Асада було вбито батька В. Джумבלата, Камалю [71; 72; 68, р. 30; 11, с. 139].

³ Примусова пролонгація президентського терміну Е. Лахуда стала ще одним проявом нехтування резолюції Ради Безпеки ООН № 1559, яка відкритим текстом закликала ліванський політикум до проведення вільних і справедливих президентських виборів, здійснених без іноземного втручання [67, art. 5].

⁴ При цьому, з характерною для себе обережністю Р. аль-Харірі спонукав і особисто очолив голосування своєї парламентської фракції за прийняття зміни до ліванської конституції, котра зробила можливою продовження перебування Е. Лахуда на президентській посаді [14, с. 276; 20, р. 466; 64, р. 262].

⁵ У замовленні вбивства Р. аль-Харірі також звинувачують Ізраїль, США, аль-Каїду, правохристиянські організації та угруповання ісламських екстремістів у самому Лівані і навіть ворогів Б. аль-Асада у сирійських владних колах [73; 14, 277–279, 303–304; 33; 78; 42, р. 268–269; пор. 30, с. 102–103]. Минулого року я запропонував власну версію, згідно з якою за ліквідацією ліванського політика стояла Ісламська Республіка Іран, котра зрештою опинилась у найбільшому виграші від цієї акції [30; також див. прим. 11].

Загибель знакового ліванського політика прискорила й дещо видозмінила заплановану ним боротьбу з сирійським засиллям. Як і прагнув Р. аль-Харірі, вона набула винятково ненасильницького характеру [66, р. 15; 22; 25], проте замість передвиборної кампанії вилилась у низку протестних маніфестацій, початок яким було покладено вже 15 лютого у рідному місті небіжчика – Сайді [20, р. 267–268; 66, р. 14–15; 16]. Протестувальники вимагали виявлення й покарання безпосередніх виконавців і замовників вбивства Р. аль-Харірі, повного виведення з країни сирійського збройного контингенту з репресивною службою військової розвідки включно⁶, негайного проведення чесних парламентських і президентських виборів, відставки відверто просирійського уряду О. Караме, а також звільнення політв'язнів і повернення політичних емігрантів [12; 13; 66, р. 15; 14, с. 280–281; 16; 15; 18; 47, р. 59; 20, р. 468; 21; 26, р. 131–147]⁷. У середині Лівану для цих подій як правило використовується характерна для арабської протестувальної традиції назва «Інтіфада незалежності» [пор. 1, р. 397], тоді як термін «Кедрова революція», котрий відсилає до близьких за часом грузинської Революції троянд та української Помаранчевої революції, прижився за межами країни кедрів [12; 14, с. 273, 281; 15; 47, р. 59; 19; 20, р. 461, 468; 22, р. 45–49; 23; 24; 25; 26, р. 131–147; 29]⁸.

Першим відчутним результатом вищезгаданих маніфестацій стала відставка уряду О. Караме, яка відбулася 28 лютого [66, р. 15; 16; 14, с. 286; 20, р. 468]⁹. Ця обставина підірвала ключове виправдання дамаського режиму та його ліванських маріонеток стосовно неприйняття резолюції № 1559. Якщо раніше, прикриваючись дуже розмитими положеннями Таїфських угод 1989 р. [79, III], а також сирійсько-ліванських договорів «про братерство, співробітництво та координацію» 1991 р. [80, art. 4] і «Про оборону та безпеку» [81] офіційні Дамаск і Бейрут стверджували, що сирійська (зокрема військова) присутність у Лівані виступає винятковою запорукою внутрішньої стабільності та всебічного блага останнього [82; 83], то відтепер стало зрозуміло, що дамаський режим виступає по відношенню до країни кедрів у ролі не просто злого, але й безпринципного поліцейського або пожежника-піромана [пор. 66, р. 32], чия присутність викликає справедливе невдоволення у більшості частини місцевого

⁶ Початково йшлося лише про перебазування сирійської армії до долини Бекаа [66, р. 15, 22; 16].

⁷ При цьому, серед офіційних вимог опозиції були відсутні заклики до роззброєння Зезболлі [66, р. 15, 22–25; 14, 281, 285], прописаного у резолюції № 1559 [67, art. 3].

⁸ Цікаво, що й сам Р. аль-Харірі готуючись до парламентських виборів 2005 р. тримав у голові паралель між майбутнім заходом і подіями нашої Помаранчевої революції. Так, на початку 2005 р. він закупив у Франції велику кількість помаранчевих стрічок для майбутніх учасників масової підтримки опозиційних сил під час виборів [16].

⁹ Спроба Е. Лахуда доручити О. Караме сформувати новий уряд остаточно провалилася 15 квітня коли новим прем'єром став Н. Мікаті, котрий позиціонується у ліванському політикумі як компромісна фігура [66, р. 15; 16; 14, с. 286–290; 47, р. 59; 20, р. 469; 11, с. 126–127].

населення. З огляду на це посилювався й міжнародний тиск на Б. аль-Асада з задля його примушення до негайного виведення сирійських військ з Лівану. Відповідні вимоги були висунуті не лише Сполученими Штатами, а також Францією та іншими країнами Євросоюзу, але й Єгиптом, Саудівською Аравією і навіть Російською Федерацією [66, р. 10; 16; 14, с. 292–297, 299–300]¹⁰. З огляду на це, сирійський диктатор 5 березня зробив заяву про намір відмови від збройної присутності у сусідній країні [66, р. 16; 14, с. 278].

Зазначена заява спонукала до активних дій лояльну до Сирії шіїтську спільноту Лівану [66, р. 17–22; 2, с. 104] на чолі з Хезболлою. Саме остання за активної підтримки другої за значенням шіїтської партії Амаль (Надія) та низки маловпливових просирійських політичних сил, що належали до інших релігійних конфесій (пор. нижче) організувала 8 березня у Бейруті приблизно півмільйонну просирійську маніфестацію, котра за своєю чисельністю перевищила попередні протестувальні акції опозиції. При цьому, характерно, що маніфестанти на чолі з лідером Хезболли Х. Насраллою не наполягали на збереженні сирійського військового контингенту у Лівані, а лише з ентузіазмом дякували Дамаску за здійснені раніше благодіяння, лише натякаючи на можливі проблеми, котрі чекатимуть на країну кедрів у разі виведення з неї сусідської армії [57, р. 142–143, 347–351; 66, р. 15, 19, 21; 16; 47, р. 59; 20, р. 470; 76, р. 76]¹¹. Таким чином, у цьому випадку Хезболла мала на меті не стільки захист сирійських інтересів, скільки демонстрацію власної сили, популярності та ступеня впливовості в країні кедрів [пор. 66, р. 15, 21; 47, р. 59–60; 20, р. 470]. Проте, відповідь опозиції на демарш Хезболли виявилася насправді приголомшуючою. 14 березня противники будь-якої форми сирійського засилля організували у ліванській столиці рекордну за чисельністю мільйонну демонстрацію, у якій узяли участь численні представники християнської, сунітської та друзької общин країни [66, р. 15; 16; 20, р. 470; 76, р. 76]. Відлунням березневих подій стало подальше поїменування політичного союзу на чолі з Хезболлою коаліцією 8 березня, тоді як об'єднання антисирійських сил почало себе називати коаліцією 14 березня.

Недвозначний вияв суттєвої чисельної переваги народної підтримки політичних сил антисирійського спрямування у сукупності з подальшим зростанням зовнішнього тиску на Сирію зрештою принесли свої плоди. 15 квітня Е. Лахуд доручив формування перехідного уряду прийнятному для

¹⁰ Імовірно РФ, котра на той момент робила перші обережні кроки до «повернення на Близький Схід через сирійські двері», намовляла Б. аль-Асада до виконання резолюції № 1559 розуміючи свою тодішню неспроможність вберегти потенційного дамаського союзника в разі американського військового втручання [14, с. 297–299].

¹¹ Вищеокреслена позиція маніфестантів, безумовно визначена Хезболлою [57, р. 142–143], відверто перегукувалася з позицією Тегерану, котрий відмовився виступити за збереження сирійської військової присутності у Лівані [16], що певним чином свідчить на користь моєї гіпотези про іранський слід у вбивстві Р. аль-Харірі (див. прим. 5).

опозиції Мільярдерові з Тріполі Н. Мікаті (див. прим. 9). У кінці того ж місяця останній сирійський солдат полишив територію Ліванської Республіки [16; 76, р. 71, 73–74; 28, р. 465–513; 1, р. 263–265]. Поступово поживався процес звільнення політичних в'язнів; зокрема, на свободу вийшов відомий своїми відвертими антисирійськими поглядами лідер партії Ліванські сили С. Джааджаа [76, р. 76; 84; 1, р. 388–389]. До країни почали повертатися політичні емігранти на зразок популярного у маронітському середовищі голови Вільного патріотичного руху генерала М. Ауна [20, р. 472; 76 р. 76; 84; 11, с. 131]. Нарешті у червні 2005 р. відбулися вільні парламентські вибори, на яких абсолютну більшість (72 з 128 депутатських мандатів) здобула коаліція 14 березня [85; 86; 17; 20, р. 471–477], котру очолив другий син Р. аль-Харірі, Саад [84; 32; 11, с. 134–135]; після чого було сформовано новий кабінет міністрів на чолі з одним із найзапекліших ворогів сирійського засилля Ф. ас-Сініорою [87; 20, р. 477–479; 84; 33; 39, с. 35].

(Продовження статті у наступному номері журналу «ПВІ»)

Список використаних джерел та літератури

1. Axon A., Hewitt S. *Syria 1975/76-2018*. Leiden; Boston: Brill, 2018. 504 p.
2. Зелінський А.Л. Ліван і Сирія – «сеамські близнюки» Леванту: стан речей на сучасному етапі. *Проблеми всесвітньої історії*. 2022. № 3 (19). С. 98–113.
3. Traboulsi F. *A History of Modern Lebanon*. 2nd ed. London: Pluto Press, 2012. 308 p.
4. Makdisi S., Marktanner M. Trapped by consociationalism: The case of Lebanon. *Topics in Middle Eastern and North African Economies*. 2009. vol. 11. URL: <http://meea.sites.luc.edu/volume11/PDFS/Paper-by-MakdisiMarktanner.pdf>
5. Скороход Ю.С. Діяльність міжнародних міждержавних організацій із врегулювання ліванського конфлікту : навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 207 с.
6. Salloukh B.F., Barakat R., al-Habbal J.S., Khatib L.W., Mikaelian S. *The Politics of Sectarianism in Postwar Lebanon*. London: Pluto Press, 2015. 240 p.
7. Nagle J. Between Entrenchment, Reform and Transformation: Ethnicity and Lebanon's Consociational Democracy. *Democratization*. 2016. No. 7. P. 1144–1161.
8. Зелінський А.Л. Ліванська республіка: між політичним конфесіоналізмом і політичним прагматизмом. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 3 (15). С. 151–171.
9. Dinu E.-C. Consociationalism in Lebanon after the Cedar Revolution: External Threats, Political Instability, and Macrosecuritizations. *Nationalism and Ethnic Politics*. 2022. No. 3. P. 290–312.
10. Memorandum of Joint Understanding between Hezbollah and the Free Patriotic Movement. *PA-X: Peace Agreements Database*. URL: <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/1262>
11. Зелінський А.Л. Політичні династії Лівану: «тонке налаштування». *Проблеми всесвітньої історії*. 2022. № 1 (17). С. 122–157.
12. Fisk R. Lebanese Are United under Flag of the “Cedars Revolution”. *The Independent*. 2005. 2 march. URL: <https://www.independent.co.uk/voices/commentators/fisk/lebanese-are-united-under-flag-of-the-cedars-revolution-526909.html>
13. Sfeir A. Liban: les trahisons du 14 mars. *Etudes*. 2005. March. P. 153–160.
14. Волович А.А. Ливан и Сирия после Харири: испытание на прочность. *Ближний Восток и современность*. 2005. Вып. 25. С. 273–309.
15. Kniio K. Lebanon: Cedar Revolution or Neo-Sectarian Partition? *Mediterranean Politics*. 2005. No. 2. P. 225–231.

16. Harris W.W. Bashar al-Assad's Lebanon Gamble. *Middle East Quarterly*. 2005. Summer. P. 33–44.
17. Haddad S. The Lebanese Parliamentary Elections of 2005. *The Journal of Social, Political and Economic Studies*. 2005. Vol. 33. P. 305–331.
18. Safa O. Getting to Arab Democracy: Lebanon springs forward. *Journal of Democracy*. 2006. No. 1. P. 22–37.
19. Blanford N. Killing Mr Lebanon. The Assassination of Rafik Hariri and its impact on the Middle East. London: Tauris, 2006. 236 p.
20. Zisser E. Lebanon – the Cedar Revolution – Between Continuity and Change. *Orient*. 2006. H. 4. P. 460–483.
21. Khatib L. Television and Public Action in the Beirut Spring. *Arab Media and Political Renewal: Community, Legitimacy and Public Life* / ed. N. Sakr. London: I.B. Tauris, 2007. P. 28–43.
22. Mallat Ch. March 2221: Lebanon's Cedar Revolution: An essay on non-violence and justice. Beirut: LIR, 2007. 132 p.
23. Shields V.E. Political Reform in Lebanon: Has the Cedar Revolution Failed? *The Journal of Legislative Studies*. 2008. No. 4. P. 474–487.
24. Kurtulus E.N. “The Cedar Revolution”: Lebanese Independence and the Question of Collective Self-Determination. *British Journal of Middle Eastern Studies*. 2009. No. 2. P. 195–214.
25. Jaafar R., Stephan M.J. Lebanon's Independence Intifada: How an Unarmed Insurrection Expelled Syrian Forces. *Civilian Jihad. Nonviolent Struggle, Democratization and Governance in the Middle East* / ed. N.J. Stephan. New York: Palgrave Macmillan, 2009. P. 169–184.
26. Phares W. The Coming Revolution: Struggle for Freedom in the Middle East. New York: Threshold Editions, 2010. 400 p.
27. Young M. The Ghosts of Martyrs' Square: An Eyewitness Account of Lebanon's Life Struggle. New York: Simon & Schuster, 2010. 295 p.
28. Hirst D. Beware of Small States: Lebanon, Battleground of the Middle East. Sydney: ReadHowYouWant.com, 2010. 804 p.
29. Clark J.A., Zahar M.-J. Critical Junctures and Missed Opportunities: The Case of Lebanon's Cedar Revolution. *Ethnopolitics*. 2015. No. 1. P. 1–18. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17449057.2014.924659>
30. Зелінський А. Вбивство Рафіка аль-Харірі: замовники та причини. *Схід та Україна. Матеріали міжнародної наукової конференції «Схід та Україна: наукова конференція присвячена пам'яті Ярослава Дашкевича», яка відбулась 17-18 жовтня 2022* / ред. Я.В. Пилипчук. К.: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2022. С. 102–106.
31. Harris W.W. Crisis in the Levant: Lebanon at Risk. *Mediterranean Quarterly*. 2007. No. 2. P. 37–60.
32. Naba R. Hariri de père en fils, hommes d'affaires et premiers ministres. Paris: L'Harmattan, 2011. 258 p.
33. Naba R. Fouad Siniora: Le gouverneur de l'ombre du clan saoudo américain au Liban. *Enpointdemire*. URL: <https://www.renenaba.com/fouad-siniora-le-gouverneur-de-lombre-du-clan-saoudo-americain-au-liban/>
34. Naba R. Saad Hariri: La fin sans gloire d'un héritier problématique d'une dynastie éphémère. *Enpointdemire*. URL: <https://www.renenaba.com/liban-saad-hariri-la-fin-sans-gloire-dun-heritier-problematique-dune-dynastie-ephemere/>
35. Vloeberghs W. The Hariri political dynasty after the Arab Spring. *Mediterranean Politics*. 2012. No. 2. P. 241–248.
36. Lebanon: After the Cedar Revolution / ed. A. Knudsen, M. Kerr. London: Hurst & Co, 2012. 323 p.

37. Bordenkircher E.J. Kings, Queens, Rooks and Pawns: Deciphering Lebanon's Political Chessboard: Diss... PhD. Los Angeles: University of California, 2015. 327 p.
38. Горбунова Н.М. Перманентний кризис в Ливане: роль етноконфесіонального фактора. *Нації і націоналізм на мусульманському Востокі* / от. ред. В.Я. Белокреницький, Н.Ю. Ульченко. М.: Інститут востоківедення РАН, 2015. С. 384–390.
39. Беренкова Н.А. Президентський вакуум в Ливані в 2014-2016 гг.: кризи или следствие політичної системи? *Азія і Африка сьогодні*. 2018. № 1. С. 34–40.
40. Geukjian O. Lebanon after the Syrian Withdrawal: External Intervention, Power Sharing and Political Instability. London: Routledge, 2017. 276 p.
41. Verdeil E. Infrastructure crises in Beirut and the struggle to (not)reform the lebanese state. *The Arab Studies Journal*. 2018. No. 1. P. 84–113.
42. Masrieh You. "States" within a state: lebanese foreign policy a decade after the Hariri assassination: diss... PhD. Exeter: University of Exeter, 2020. 346 p.
43. Воробьев С.А. Долгое эхо бейрутского взрыва. *Международная жизнь*. 2021. № 9. URL: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2557>
44. Ghaddar H. Lebanon Stands at a Crossroad Between a Painful Revival and a Complete Submission to Iran. *The Washington Institute*. URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/lebanon-stands-crossroad-between-painful-revival-and-complete-submission-iran>
45. Lebanon. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/region/1406?lang=en>
46. Lebanon Program. *Middle East Institute*. URL: <https://www.mei.edu/programs/lebanon-program>
47. Alagha J.E. The Shifts in Hizbullah's Ideology: Religious Ideology, Political Ideology and Political Program. Leiden; Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006. 381 p.
48. Norton Au.R. Hizbullah: A Short History. Princeton: Princeton University Press, 2007. 187 p.
49. Harel A., Issacharoff A. 34 Days: Israel, Hezbollah, and the War in Lebanon: transl. from hebr. New York: Palgrave Macmillan, 2008. 288 p.
50. Ігошина Ж.Б. Дипломатичні зусилля Ліги арабських держав по врегулюванню лівано-ізраїльського конфлікту 2006 року. *Науковий вісник Одеського державного економічного університету: економіка, політологія, історія*. 2008. № 17. С. 148–154.
51. Naba R. Hassan Nasrallah, l'indomptable. *En point de mire*. URL: <https://www.renenaba.com/hassan-nasrallah-lindomptable/>
52. Warn M. A Lebanese vanguard for the Islamic revolution: "Hezbollah's" combined strategy of resistance and accommodation: Diss... PhD. Stockholm: Stockholm University, 2012. 391 p.
53. Daher = Au. Le Hezbollah: mobilisation et pouvoir. Paris: Presses Universitaires de France, 2014. 484 p.
54. The Hezbollah Phenomenon: Politics and Communication / Ed. L. Khatib et al. London: Oxford University Press, 2014. 256 p.
55. Fadlallah A.A. Hezbollah Change of Discourse. Beirut: Dar Al-Mahajja al-Baydaa, 2016. 325 p.
56. Saade B. Hezbollah and the Politics of Remembrance: Writing the Lebanese Nation. Cambridge (MA): Cambridge University Press, 2016. 188 p.
57. Hamdan N. Hizbullah's Secretary General Sayyid Hasan Nasrallah and "what it means to be Lebanese": Diss... PhD. Washington (DC): Georgetown University, 2018. 436 p.
58. Зелінський А.Л. Чому бойовики Хезболли спасували перед друзькими селянами? Колізія інциденту від 6 серпня 2021 року. *Культурні та цивілізаційні зв'язки між Європою та Сходом. Матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 103-річному ювілею з дня народження Омеляна Пріцака* / Упорядник д.і.н. Я.В. Пилипчук. К.: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2022. С. 62–64.
59. National Democratic Institute. URL: <https://www.ndi.org>
60. Lebanon. *International Crisis Group*. URL: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/east-mediterranean-mena/lebanon>
61. International Center for Transitional Justice. URL: <https://www.ictj.org>

62. McHugo J. Syria: A History of the Last Hundred Years. 2nded. New York; London: The New Press, 2014. 320 p.
63. Syria Under Bashar (I): Foreign Policy Challenges). *International Crisis Group*. 2004. 11 February. URL: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/syria-how-prevent-israel-iran-shadow-war-spinning-out-control>
64. Baumann H. Citizen Hariri and neoliberal politics in postwar Lebanon: Diss... PhD. London: University of London, 2012. 320 p.
65. Risseuw R. The Syrian-Iranian Nexus: a Historical Overview of Strategic Cooperation. *Research*. 2018. December. P. 1–18. URL: <https://www.bic-rhr.com/sites/default/files/The-Syria-Iran-Nexus-1.pdf>
66. Syria after Lebanon, Lebanon after Syria. *International Crisis Group*. 2005. 12 April. URL: <https://icg-prod.s3.amazonaws.com/39-syria-after-lebanon-lebanon-after-syria.pdf>
67. United Nations Security Council resolution 1559 (2004). (S/RES/1559). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/529421?ln=en>
68. Lebanon's Legacy of Political Violence. A Mapping of Serious Violations of International Human Rights and Humanitarian Law in Lebanon, 1975-2008. *International Center for Transitional Justice*. 2013. September. 135 p. URL: https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Report-Lebanon-Mapping-2013-EN_0.pdf
69. Fisk R. Obituary: Suleiman Franjeh. *The Independent*. URL: <https://www.independent.co.uk/news/people/obituary-suleiman-franjeh-1535126.html>
70. Khoury G. Is Assad's "Brother" About to be President of Lebanon? *Medium*. URL: <https://medium.com/the-eastern-project/is-assad-s-brother-about-to-be-president-of-lebanon-eec735bb45b>
71. Gambill G., Nassif D. Dossier: Walid Jumblat. *Middle East Intelligence Bulletin*. 2001. No. 5 (3). URL: https://www.meforum.org/meib/articles/0105_ld1.htm
72. Glass Ch. The lord of no man's land: A guided tour through Lebanon's ceaseless war. *Harper's Magazine*. 2007. No. 1. URL: https://web.archive.org/web/20130208085020/http://www.charlesglass.net/archives/2007/03/the_lord_of_no.html
73. Seale P. Who killed Rafik Hariri? *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2005/feb/23/syria.comment>
74. Azhari T. Hezbollah operative sentenced to life over Hariri killing. *Middle East News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2020/12/11/hezbollah-operative-sentenced-to-life-over-hariri-killing>
75. Two Hezbollah members guilty of 2005 Hariri slaying on appeal: UN tribunal. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/2040061/middle-east>
76. Sobelman D. Syria: Within and Without Lebanon. *The Middle East strategic balance, 2005-2006* / Ed. Z. Shtaubert, Y.S. Shapir. Brighton; Portland: Sussex academic Press, 2007. P. 71–90.
77. Assassination of Rafik Hariri... Former French Defense Minister reveals new information. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/assassination-of-rafik-hariri-former-french-defense-minister-reveals-new-information/>
78. Naba R. Zouheir Siddiq, les confessions d'un faux témoin repent du procès Hariri. *En point de mire*. URL: <https://www.renenaba.com/zouheir-siddiq-les-confessions-dun-faux-temoin-repent-du-proces-hariri/>
79. The Taif Agreement. URL: https://www.un.int/lebanon/sites/www.un.int/files/Lebanon/the_taif_agreement_english_version_.pdf
80. Treaty of brotherhood, cooperation and coordination between the Syrian Arab Republic and the Lebanese Republic. URL: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/LB-SY_910522_TreatyBrotherhoodCooperationCoordination.pdf
81. Defense and Security Agreement between the Syrian Arab Republic and the Lebanese Republic. URL: https://www.syrleb.org/SD08/msf/1507751451_.pdf

82. Identical letters dated 30 August 2004 from the Permanent Representative of Lebanon to the United Nations addressed to the Secretary-General and to the President of the Security Council. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/528840?ln=en>
83. Identical letters dated 1 September 2004 from the Permanent Representative of the Syrian Arab Republic to the United Nations addressed to the Secretary-General and to the President of the Security Council. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/529224?ln=en>
84. Who's who in Lebanese politics. *News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2010/5/25/whos-who-in-lebanese-politics-2>
85. EU Election Observation Mission to Lebanon 2005 Final Report on the Parliamentary Elections. 71 p. URL: https://www.eods.eu/library/FR%20LEBANON%202005_en.pdf
86. List of members of the 2005-2009 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2005%E2%80%932009_Lebanese_Parliament
87. First Cabinet of Fouad Siniora. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/First_Cabinet_of_Fouad_Siniora

References

1. Axon, A., Hewitt, S. (2018). *Syria 1975/76-2018*. Leiden; Boston: Brill. [In English].
2. Zelinskyi, A.L. (2022). Livan i Syriya – “seams’ki blyznyuky” Levantu: stan rechey na suchasnomu etapi [Lebanon and Syria – the “Siamese twins” of the Levant: a current situation]. *Problemy vsesvithn'oyi istoriyi* [Problems of World History], 3, pp. 98–113. [In Ukrainian].
3. Traboulsi, F. (2012). *A History of Modern Lebanon*. 2nd ed. London: Pluto Press. [In English].
4. Makdisi, S., Marktanner, M. (2009). Trapped by consociationalism: The case of Lebanon. *Topics in Middle Eastern and North African Economies*, 11, [Online]. Available from: <http://meea.sites.luc.edu/volume11/PDFS/Paper-by-MakdisiMarktanner.pdf> [In English].
5. Skorokhod, Yu.S. (2012). *Diyal'nist' mizhnarodnykh mizhderzhavnykh orhanizatsiy iz vrehulyuvannya livans'koho konfliktu : navchal'nyy posibnyk* [The activity of the international intergovernmental organizations for the settlement of the Lebanese conflict: the textbook]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr “Kyyivs'kyi universytet”. [In Ukrainian].
6. Salloukh, B.F., Barakat, R., al-Habbal, J.S., Khatlab, L.W., Mikaelian, S. (2015). *The Politics of Sectarianism in Postwar Lebanon*. London: Pluto Press. [In English].
7. Nagle, J. (2016). Between Entrenchment, Reform and Transformation: Ethnicity and Lebanon's Consociational Democracy. *Democratization*, 7, pp. 1144–1161. [In English].
8. Zelinskyi, A.L. (2021). Livans'ka respublika: mizh politychnym konfesionalizmom i politychnym prahmatyzmom [Lebanese Republic: between Political Confessionalism and Political Pragmatism]. *Problemy vsesvithn'oyi istoriyi* [Problems of World History], 3, pp. 151–171. [In Ukrainian].
9. Dinu, E.-C. (2022). Consociationalism in Lebanon after the Cedar Revolution: External Threats, Political Instability, and Macrosecuritizations. *Nationalism and Ethnic Politics*, 3, pp. 290–312. [In English].
10. Memorandum of Joint Understanding between Hezbollah and the Free Patriotic Movement. *PA-X: Peace Agreements Database*. [Online]. Available from: <https://www.peaceagreements.org/viewmasterdocument/1262> [In English].
11. Zelinskyi, A.L. (2022). Politychni dynastiyyi Livanu: “tonke nalashtuvannya” [The lebanese political dynasties: “the fine-tuning”]. *Problemy vsesvithn'oyi istoriyi* [Problems of World History], 1, pp. 122–157. [In Ukrainian].
12. Fisk, R. (2005). Lebanese Are United under Flag of the “Cedars Revolution”. *The Independent*, 2 march. [Online]. Available from: <https://www.independent.co.uk/voices/commentators/fisk/lebanese-are-united-under-flag-of-the-cedars-revolution-526909.html> [In English].
13. Sfeir, A. (2005). Liban: les trahisons du 14 mars. *Etudes*, March, pp. 153–160. [In French].

14. Volovich, A.A. (2005). Livan i Siriya posle Khariri: ispytaniye na prochnost' [Lebanon and Syria after Hariri: the crash test]. *Blizhniy Vostok i sovremennost'* [The Near East and the present], 25, pp. 273–309. [In Russian].
15. Knio, K. (2005). Lebanon: Cedar Revolution or Neo-Sectarian Partition? *Mediterranean Politics*, 2, pp. 225–231. [In English].
16. Harris, W.W. (2005). Bashar al-Assad's Lebanon Gamble. *Middle East Quarterly*, Summer, pp. 33–44. [In English].
17. Haddad, S. (2005). The Lebanese Parliamentary Elections of 2005. *The Journal of Social, Political and Economic Studies*, 33, pp. 305–331. [In English].
18. Safa, O. (2006). Getting to Arab Democracy: Lebanon springs forward. *Journal of Democracy*, 1, pp. 22–37. [In English].
19. Blanford, N. (2006). *Killing Mr Lebanon. The Assassination of Rafik Hariri and its impact on the Middle East*. London: Tauris. [In English].
20. Zisser, E. (2006). Lebanon – the Cedar Revolution – Between Continuity and Change. *Orient*, 4, pp. 460–483. [In English].
21. Khatib, L. (2007). Television and Public Action in the Beirut Spring. *Arab Media and Political Renewal: Community, Legitimacy and Public Life*. London: I.B. Tauris. pp. 28–43. [In English].
22. Mallat, Ch. (2007). *March 2221: Lebanon's Cedar Revolution: An essay on non-violence and justice*. Beirut: LIR. [In English].
23. Shields, V.E. (2008). Political Reform in Lebanon: Has the Cedar Revolution Failed? *The Journal of Legislative Studies*, 4, pp. 474–487. [In English].
24. Kurtulus, E.N. (2009). "The Cedar Revolution": Lebanese Independence and the Question of Collective Self-Determination. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 2, pp. 195–214. [In English].
25. Jaafar, R., Stephan, M.J. (2009). Lebanon's Independence Intifada: How an Unarmed Insurrection Expelled Syrian Forces. *Civilian Jihad. Nonviolent Struggle, Democratization and Governance in the Middle East*. New York: Palgrave Macmillan. pp. 169–184. [In English].
26. Phares, W. (2010). *The Coming Revolution: Struggle for Freedom in the Middle East*. New York: Threshold Editions. [In English].
27. Young, M. (2010). *The Ghosts of Martyrs' Square: An Eyewitness Account of Lebanon's Life Struggle*. New York: Simon & Schuster. [In English].
28. Hirst, D. (2010). *Beware of Small States: Lebanon, Battleground of the Middle East*. Sydney: ReadHowYouWant.com. [In English].
29. Clark, J.A., Zahar, M.-J. (2015). Critical Junctures and Missed Opportunities: The Case of Lebanon's Cedar Revolution. *Ethnopolitics*, 1, pp. 1–18. [Online]. Available from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17449057.2014.924659> [In English].
30. Zelinskyi, A. (2022). Vbyvstvo Rafika al'-Khariri: zamovnyky ta prychny [Assassination of Rafik al-Hariri: the Masterminds and the reasons]. *Skhid ta Ukrayina. Materialy mizhnarodnoyi naukoyoi konferentsiyi "Skhid ta Ukrayina: naukova konferentsiya prysvyachena pam'yati Yaroslava Dashkevycha", yaka vidbulas' 17-18 zhovtnya 2022* [The Proceeding of the International Scientific Conference "East and Ukraine: Scientific conference in Memory of Yaroslav Dashkevych", which was 17-18th october 2022]. Kyiv: Natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni M. P. Drahomanova, pp. 102–106. [In Ukrainian].
31. Harris, W.W. (2007). Crisis in the Levant: Lebanon at Risk. *Mediterranean Quarterly*, 2, pp. 37–60. [In English].
32. Naba, R. (2011). *Hariri de père en fils, hommes d'affaires et premiers ministres*. Paris: L'Harmattan. [In French].
33. Naba, R. Fouad Siniora: Le gouverneur de l'ombre du clan saoudo américain au Liban. *Enpointdemire*. [Online]. Available from: <https://www.renenaba.com/fouad-siniora-le-gouverneur-de-lombre-du-clan-saoudo-americain-au-liban/> [In French].

34. Naba, R. Saad Hariri: La fin sans gloire d'un héritier problématique d'une dynastie éphémère. *Enpointdemire*. [Online]. available from: <https://www.renenaba.com/liban-saad-hariri-la-fin-sans-gloire-dun-heritier-problematique-dune-dynastie-ephemere/> [In French].
35. Vloeberghs, W. (2012). The Hariri political dynasty after the Arab Spring. *Mediterranean Policies*, 2, pp. 241–248. [In English].
36. (2012). *Lebanon: After the Cedar Revolution*. London: Hurst & Co. [In English].
37. Bordenkircher, E.J. (2015). *Kings, Queens, Rooks and Pawns: Deciphering Lebanon's Political Chessboard*: Diss... PhD. Los Angeles: University of California. [In English].
38. Gorbunova, N.M. (2015). Permanentnyy krizis v Livane: rol' etnokonfessional'nogo faktora [The Permanent crisis in Lebanon: a role of a ethno-confessional factor]. *Natsii I natsionalizm na musul'manskom Vostoke* [The Nations and nationalism in the Muslim East]. Moskva: Institut Vostokovedeniya RAN, pp. 384–390. [In Russian].
39. Berenkova, N.A. (2018). Prezidentskiy vacuum v Livanev 2014-2016 gg.: krizis ili sledstviye politicheskoy sistemy? [Presidential void in Lebanon 2014-2016: Crisis or effect of political sistem?]. *Aziya I Afrika segodnya* [Asia and Africa today], 1, pp. 34–40. [In Russian].
40. Geukjian, O. (2017). *Lebanon after the Syrian Withdrawal: External Intervention, Power Sharing and Political Instability*. London: Routledge. [In English].
41. Verdeil, E. (2018). Infrastructure crises in Beirut and the struggle to (not)reform the lebanese state. *The Arab Studies Journal*, 1, pp. 84–113. [In English].
42. Masrieh, You. (2020). "States" within a state: lebanese foreign policy a decade after the Hariri assassination: diss... PhD. Exeter: University of Exeter. [In English].
43. Vorob'yev, S.A. (2021). Dolgoye ekho beyrutskogo vzryva [The long echo of the Beirut explosion]. *Mezhdunarodnaya zhizn'* [International Affairs], 9. [Online]. Available from: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2557> [In Russian].
44. Ghaddar H. Lebanon Stands at a Crossroad Between a Painful Revival and a Complete Submission to Iran. *The Washington Institute*. [Online]. Available from: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/lebanon-stands-crossroad-between-painful-revival-and-complete-submission-iran> [In English].
45. Lebanon. *Carnegie Middle East Center / Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/region/1406?lang=en> [In English].
46. Lebanon Program. *Middle East Institute*. [Online]. Available from: <https://www.mei.edu/programs/lebanon-program> [In English].
47. Alagha, J.E. (2006). *The Shifts in Hizbullah's Ideology: Religious Ideology, Political Ideology and Political Program*. Leiden; Amsterdam: Amsterdam University Press. [In English].
48. Norton, Au.R. (2007). *Hizbullah: A Short History*. Princeton: Princeton University Press. [In English].
49. Harel, A., Issacharoff, A. (2008). *34 Days: Israel, Hezbollah, and the War in Lebanon*: transl. from hebr. New York: Palgrave Macmillan. [In English].
50. Ihoshyna, Zh.B. (2008). Dyplomatychni zusylyya Lihy arabs'kykh derzhav po vrehulyuvannyu livano-izrayil's'koho konfliktu 2006 roku [The Diplomatic efforts of the League of Arab States on the settlement of the Lebanese-Israeli Conflict of 2006]. *Naukovyy visnyk Odes'koho derzhavnoho ekonomichnoho universytetu: ekonomika, politolohiya, istoriya* [The scientific bulletin of Odessa National University of Economics: economy, political science, History], 17, pp. 148–154. [In Ukrainian].
51. Naba, R. Hassan Nasrallah, l'indomptable. *En point de mire*. [Online]. available from: <https://www.renenaba.com/hassan-nasrallah-lindomptable/> [In French].
52. Warn, M. (2012). *A Lebanese vanguard for the Islamic revolution: "Hezbollah's" combined strategy of resistance and accommodation*: Diss... PhD. Stockholm: Stockholm University. [In English].
53. Daher, Au. (2014). *Le Hezbollah: mobilisation et pouvoir*. Paris: Presses Universitaires de France. [In French].

54. (2014). *The Hizbullah Phenomenon: Politics and Communication*. London: Oxford University Press. [In English].
55. Fadlallah, A.A. (2016). *Hezbollah Change of Discourse*. Beirut: Dar Al-Mahajja al-Baydaa. [In English].
56. Saade, B. (2016). *Hizbullah and the Politics of Remembrance: Writing the Lebanese Nation*. Cambridge (MA): Cambridge University Press. [In English].
57. Hamdan, N. (2018). *Hizbullah's Secretary General Sayyid Hasan Nasrallah and "what it means to be Lebanese"*: Diss... PhD. Washington (DC): Georgetown University. [In English].
58. Zelinskyi, A.L. (2022). Chomu boiovyky Khezbolly spasuvaly pered druz'kymy selianamy? Koliziia intsydentu vid 6 serpnia 2021 roku [Why did the Hezbollah fighters give in to the Druze peasants? Collision of the incident from August 6, 2021]. *Kul'turni ta tsyvilizatsiini zviazky mizh Ievropoiu ta Skhodom. Materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii prysviachenoi 103-richnomu iuvileiu z dnia narodzhennia Omeliana Pritsaka* [Cultural and Civilization relations between Europe and East. The Proceeding of the International Scientific Conference in Memory of Omeljan Pritsak]. Kyiv: Natsional'nyi pedahohichnyi universytet imeni M.P. Drahomanova, pp. 62–64. [In Ukrainian].
59. National Democratic Institute. [Online]. Available from: <https://www.ndi.org> [In English].
60. Lebanon. *International Crisis Group*. [Online]. Available from: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/east-mediterranean-mena/lebanon> [In English].
61. International Center for Transitional Justice. [Online]. Available from: <https://www.ictj.org> [In English].
62. McHugo, J. (2014), *Syria: A History of the Last Hundred Years*. 2nded. New York; London: The New Press. [In English].
63. (2004). Syria Under Bashar (I): Foreign Policy Challenges). *International Crisis Group*, 11 February. [Online]. Available from: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/syria-how-prevent-israel-iran-shadow-war-spinning-out-control> [In English].
64. Baumann, H. (2012). *Citizen Hariri and neoliberal politics in postwar Lebanon*: Diss... PhD. London: University of London. [In English].
65. Risseuw, R. (2018). The Syrian-Iranian Nexus: a Historical Overview of Strategic Cooperation. *Research*, December, pp. 1–18. [Online]. Available from: <https://www.bic-rhr.com/sites/default/files/The-Syria-Iran-Nexus-1.pdf> [In English].
66. (2005). Syria after Lebanon, Lebanon after Syria. *International Crisis Group*, 12 April. [Online]. Available from: <https://icg-prod.s3.amazonaws.com/39-syria-after-lebanon-lebanon-after-syria.pdf> [In English].
67. United Nations Security Council resolution 1559 (2004). (S/RES/1559). [Online]. Available from: <https://digitallibrary.un.org/record/529421?ln=en> [In English].
68. (2013). Lebanon's Legacy of Political Violence. A Mapping of Serious Violations of International Human Rights and Humanitarian Law in Lebanon, 1975-2008. *International Center for Transitional Justice*, September. [Online]. Available from: https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Report-Lebanon-Mapping-2013-EN_0.pdf [In English].
69. Fisk, R. Obituary: Suleiman Franjeh. *The Independent*. [Online]. Available from: <https://www.independent.co.uk/news/people/obituary-suleiman-franjeh-1535126.html> [In English].
70. Khoury, G. Is Assad's "Brother" About to be President of Lebanon? *Medium*. [Online]. available from: <https://medium.com/the-eastern-project/is-assad-s-brother-about-to-be-president-of-lebanon-eeec735bb45b> [In English].

71. Gambill, G., Nassif, D. (2001). Dossier: Walid Jumblat. *Middle East Intelligence Bulletin*, 5. [Online]. Available from: https://www.meforum.org/meib/articles/0105_ld1.htm [In English].
72. Glass, Ch. (2007). The lord of no man's land: A guided tour through Lebanon's ceaseless war. *Harper's Magazine*, 1. [Online]. Available from: https://web.archive.org/web/20130208085020/http://www.charlesglass.net/archives/2007/03/the_lord_of_no.html [In English].
73. Seale, P. Who killed Rafik Hariri? *The Guardian*. [Online]. Available from: <https://www.theguardian.com/world/2005/feb/23/syria.comment> [In English].
74. Azhari, T. Hezbollah operative sentenced to life over Hariri killing. *Middle East News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2020/12/11/hezbollah-operative-sentenced-to-life-over-hariri-killing> [In English].
75. Two Hezbollah members guilty of 2005 Hariri slaying on appeal: UN tribunal. *Arab News*. [Online]. Available from: <https://www.arabnews.com/node/2040061/middle-east> [In English].
76. Sobelman, D. (2007). Syria: Within and Without Lebanon. *The Middle East strategic balance, 2005-2006*. Brighton; Portland: Sussex academic Press. pp. 71–90. [In English].
77. Assassination of Rafik Hariri... Former French Defense Minister reveals new information. *Sawt Beirut International*. [Online]. Available from: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/assassination-of-rafik-hariri-former-french-defense-minister-reveals-new-information/> [In English].
78. Naba, R. Zouheir Siddiq, les confessions d'un faux témoin repent du procès Hariri. *En point de mire*. [Online]. Available from: <https://www.renenaba.com/zouheir-siddiq-les-confessions-dun-faux-temoin-repent-du-proces-hariri/> [In French].
79. The Taif Agreement. [Online]. Available from: https://www.un.int/lebanon/sites/www.un.int/files/Lebanon/the_taif_agreement_english_version_.pdf [In English].
80. Treaty of brotherhood, cooperation and coordination between the Syrian Arab Republic and the Lebanese Republic. [Online]. Available from: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/LB-SY_910522_TreatyBrotherhoodCooperationCoordination.pdf [In English].
81. Defense and Security Agreement between the Syrian Arab Republic and the Lebanese Republic. [Online]. Available from: https://www.syrleb.org/SD08/msf/1507751451_.pdf [In English].
82. Identical letters dated 30 August 2004 from the Permanent Representative of Lebanon to the United Nations addressed to the Secretary-General and to the President of the Security Council. [Online]. Available from: <https://digitallibrary.un.org/record/528840?ln=en> [In English].
83. Identical letters dated 1 September 2004 from the Permanent Representative of the Syrian Arab Republic to the United Nations addressed to the Secretary-General and to the President of the Security Council. [Online]. Available from: <https://digitallibrary.un.org/record/529224?ln=en> [In English].
84. Who's who in Lebanese politics. *News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2010/5/25/whos-who-in-lebanese-politics-2> [In English].
85. EU Election Observation Mission to Lebanon 2005 Final Report on the Parliamentary Elections. [Online]. Available from: https://www.eods.eu/library/FR%20LEBANON%202005_en.pdf [In English].
86. List of members of the 2005-2009 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2005%E2%80%932009_Lebanese_Parliament [In English].
87. First Cabinet of Fouad Siniora. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/First_Cabinet_of_Fouad_Siniora [In English].

Zelinskyi A. *The Republic of Lebanon during 2005-2023: the Achievements of Cedar Revolution and a Heritage of the Syrian Occupation (Part 1)*.

At the end of the Cedar Revolution in June 2005, the main its achievements and the main remnants of the Syrian hegemony were finally determined. In the first case, these are the withdrawal of the

Syrian troops from the territory of the Republic of Lebanon, the revival of a democratic order in the country and a partial overcoming of a political sectarianism; in the second –the preservation of a political front, which was oriented towards the authoritarian Syria and Iran, the further functioning of the paramilitary wing of Hezbollah, as well as the preservation of the influence of Syria and Iran on Lebanese domestic political life.

All these phenomena exist as the integral components of the Lebanese realities even today. At the same time, the absence of a Syrian occupation and the inviolability of the democratic system can be explained both by a favorable foreign policy situation and by the interest in preserving the status quo on the part of most Lebanese political forces, including Hezbollah and Amal. The tendency to the overcome a Lebanese political sectarianism has gained a further development; In particular, since the middle of the last decade, a new non-sectarian political movement (so-called the Civil society) has been developing in Lebanon.

During 2005-2023, the pre-revolutionary relics underwent changes too. There was a strengthening of the pro-Syrian/pro-Iranian political camp; but today, this camp has begun to surrender its positions. The above-mentioned strengthening should be associated with the preservation of the Hezbollah's paramilitary formations, these are used to the achieve the political goals of this party directly or indirectly. Finally, the situation with the mediated a Syrian and Iranian political presence didn't remain as static too. So, until 2011, the primacy in this matter belonged to Syria, but in the further development of the events it passed to Iran, which acts through Hezbollah. At the same time, the hereditary Syrian dictator B. al-Assad, is trying to renew his influence on Lebanese affairs, as the his position in his own country strengthens.

Keywords: *The Republic of Lebanon, The Cedar revolution, Coalition of 14 march, Coalition of 8 march, Mustaqbal, Hezbollah, the Free Patriotic Movement.*